

**OPPIMISYMPÄRISTÖJEN
KEHITTÄMINEN
EDELLYTTÄÄ
KOKONAISVALTAISTA
JA YHDESSÄ JAETTUA
NÄKEMYSTÄ OPIKSELUN
TULEVAISUUDESTA.**

LAURI VAARA

Oppimisympäristöt nousivat jälleen lomien jälkeen otsikoihin ja keskusteluihin. Milloin ne ovat liian avoimia ja meluisia, milloin liian suljettuja ja kankeita. Homekoulut ovat vielä ihan oma surullinen lukunsa. Kaikilta näyttäisi löytyvän mielipiteitä liittyen niihin tiloihin ja ympäristöihin, joissa koulussa on tarkoitus oppia. Jokaisella kun on kokemuksia aiheesta, eikä se vaikuta liian monimutkaiselta.

Varmaankin aiheen eräänlainen omakohtaisuus, konkreettisuus ja helposti lähestyttävyyys ovat vaikuttaneet minunkin kohdallani siihen, että oppimisympäristöt alkoivat aikoinaan kiinnostamaan. Sittemmin olen työskennellyt useissa erilaisissa oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyvissä hankkeissa ja tehnyt aiheeseen liittyvää tutkimustakin. Lisäksi olen testannut oman asiantuntijuuteni rajoja konsultoimalla arkkitehtitoimistoja käytännön suunnittelutyössä. Tässä kirjoituksessa aion tehdä eräänlaisen yhteenvedon siitä, mitä itse olen tuona aikana aiheesta oppinut.

OPPIMISYMPÄRISTÖLLÄ ON USEAMPI ULOTTUVUUS

Olen päätenyt siihen, että uusien oppimisympäristöjen kehittämisen tulee olla kokonaisvaltaista ja siihen liittyvien tavoitteiden näkemyksellisiä, selkeitä ja yhdessä jaettuja. Omassa ajattelussani jaan oppimisympäristöt kolmeen osa-alueeseen, joita kehittämällä tuetaan oppimisympäristölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Sosiaalinen oppimisympäristö tarkoittaa koulun toiminta- ja vuorovaikutuskulttuuria, jonka siipien alla oppiminen tapahtuu. Se on enemmänkin abstrakti taso, jota kehitetään sosiaalisten ja pedagogisten käytäntöjen sekä yhteisöllisyyden vahvistamisen kautta. Seuraavaksi tulee **digitaalinen oppimisympäristö**, joka kattaa tarkoituksenmukaiset digitaaliset välineet, sovellukset ja alustat, joilla halutaan tukea oppimista ja kehittää digitaalisuuteen liittyviä tärkeitä taitoja. Viimeisenä tulee **fyysinen oppimisympäristö**, joka kattaa tilaan ja sisustukseen liittyvät ratkaisut sekä ei-digitaaliset oppimisvälineet, jotka tukevat muiden osa-alueiden toteutumista luoden näillä turvalliset, innostavat ja monipuoliset puitteet. Lisäksi on hyvä muistaa, että fyysiseen oppimisympäristöön kuuluu myös pihalue, joka voi parhaimmillaan tarjota hienoja mahdollisuuksia opiskelun rikastamiseksi.

OPPIMISYMPÄRISTÖN TAVOITTEENA ON TUKEA KOULUN TOIMINTAA

Omassa työssäni tärkein oivallus on ollut se, että edellä kuvattuja osa-alueita tulee kehittää yhdessä – siis samojen tavoitteiden alla, yhdessä suunnitellen sekä mahdollisimman samanaikaisesti. Jos perinteisestä käytäväkoulusta siirrytään vaikkapa avoimeen oppimisympäristöön, eikä sosiaalista oppimisympäristöä kehitetä samalla, niin aiemmassa ympäristössä kehitetyt käytännöt siirretään sellaisenaan uuteen ympäristöön. Tämä yhtälö ei tietenkään toimi erityisen hyvin, sillä uusi ympäristö on todennäköisesti suunniteltu tukemaan toisenlaista toimintaa. Tällöin toiminta ja ympäristö eivät tue toisiaan, jolloin voidaan ihan perustellusti todeta, että uusi avoimempi oppimisympäristö toimii huonosti.

Olenkin usein todennut, että **mikäli koulussa ei haluta muuttaa toimintatapoja uudenvälisiin tiloihin siirtymisen yhteydessä, niin kannattaa pysyä vanhassa mallissa.**

Kannattaa rakentaa uusi koulu, joka on kuin edellinen – toki pienillä pintapuolen uudistuksilla, kuten paremmilla sosiaalituloilla ja uusilla mukavilla huonekaluilla. Kaikkihan toivovat jonnekin jotain sohvia ja uusia verhoja. On jokseenkin turhauttavaa nähdä, kuinka uusien avoimempien oppimisympäristöjen potentiaali jää lunastamatta, koska toimintaa ei onnistuta kehittämään siten, että se onnistuisi hyödyntämään riittävän monipuolisesti uusia mahdollisuuksia.

Sosiaalista oppimisympäristöä arvioidessa ja suunniteltaessa on syytä miettiä, millainen toimintakulttuuri tukisi tässä ajassa parhaiten oppijoiden tulevaisuuden kannalta tärkeimpien tietojen ja taitojen kehittymistä, hyvinvointia sekä ylipäänsä ihmisenä kasvamista. Tästä meillä on toki varsin erilaisia näkemyksiä, mutta epäselvissä tilanteissa suuntaa voi hakea vaikkapa opetussuunnitelmista.

Sama koskee digitaalista oppimisympäristöä. Sen kehittäminen on onnistunut, mikäli tarkoituksenmukaisesti valitut digitaaliset apuvälineet ovat helposti saatavilla, kun niitä tarvitaan. Silloin ne myös sulautuvat luontevasti osaksi opiskelua ja voivat aidosti tuoda lisäarvoa oppimiseen.

Tätä yhteensovittamisen mielekkyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan tukea myös tilallisin ratkaisuin, mikäli fyysistä oppimisympäristöä suunniteltaessa on riittävän tarkka näkemys siitä, miten digiteknologia halutaan tuoda mukaan opiskeluun. Tosiasia on myös, että digitaalisen oppimisympäristön kehittämiseen liittyy paljon muitakin haasteita, joihin käyttäjät eivät yleensä pääse suoraan vaikuttamaan. Kuten vaikkapa se, että toimiviin laitteisiin ja niiden käyttöön liittyvään koulutukseen ei ole riittävästi resursseja.

MONIPUOLISTA OPISKELUA TUKEVAT PARHAITEN MONIPUOLISET TILAT

Tässä kohtaa lienee syytä paljastaa, etten ole mikään täysin avoimien oppimisympäristöjen suurin kannattaja. Pidän kuitenkin tärkeänä sitä, että niitä on rohkeasti kehitetty ja kokeiltu. Se on tarjonnut meille tärkeää tietoa siitä, mikä siirryttäessä yhteisöllisempiin oppimisen tiloihin toimii ja mikä ei. Joissakin kouluissa avoin oppimisympäristö on myös osoittautunut varsin toimivaksi ratkaisuksi.

Yhtä kaikille sopivaa mallia tuskin kuitenkaan on olemassa. Juuri siksi on tärkeää, että oppimisen tilat ovat sellaiset, että niitä voidaan käyttäjien toimesta muokata vastaamaan omaleimaisten yksilöiden ja yhteisöjen toiminnallisiin tarpeisiin.

Itselläni onkin sellainen käsitys oppimisympäristöjen kehityskulusta, että viisi vuotta sitten joka paikassa puhuttiin avoimista oppimisympäristöistä. Viimeisen parin vuoden aikana keskustelu on kääntynyt kuitenkin muuntojoustaviin ja moni-

muotoisiin oppimisympäristöihin. Olen jälkimmäisinä mainittujen kannalla.

Erilaisten oppijoiden, opettajien sekä oppimistavoitteiden ja oppimismenetelmien tarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa voidaan vastata parhaiten monipuolisilla ja muokattavilla fyysisillä oppimisympäristöillä.

Jos esimerkiksi mietitään monivaiheista ilmiölähtöistä oppimisprosessia, niin siihen liittyy niin yhteisöllistä tiedonrakentamista kuin keskittymistä vaativaa itsenäistä opiskelua. Näitä vaiheita tukevat tilaratkaisut ovat keskenään varsin erilaisia. Tästä syystä en myöskään pidä perinteisistä käytävä/koppi-kouluista: ne eivät pysty riittävästi tukemaan erilaisia pedagogisia, yhteisöllisiä ja toiminnallisia tavoitteita. Lisäksi väittäisin, etteivät perinteiset tilat pysty huomioimaan yhtään sen kattavammin käyttäjien yksilöllisiä tarpeita kuin täysin avoimet oppimisympäristöt. Pettyneiden profiili vain on hyvin erilainen.

Kuluneen vuoden aikana oppimisympäristön sijaan on alettu puhumaan myös opiskeluympäristöstä. Varmaan seurauksena siitä kummallisesti keskustelusta, jossa opiskelu ja oppiminen on asetettu ikään kuin vastakkain. Itse näen, että tärkeintä on oppiminen ja oppimisympäristö käsitteenä kattaa mielestäni paremmin myös informaaleissa oppimisympäristöissä tapahtuvan oppimisen sekä sen yhdistämisen formaaliin opetukseen.

Oppimista on ilman opiskeluakin, mutta mitä virkaa on opiskelulla ilman oppimista? Joku voisi sanoa sen harjoittavan sinnikkyyttä ja mielen lujuuutta, tai mitä ilmaisua nyt halutaankin käyttää. Näkisin kuitenkin, että niiden harjaantumiseen löytyy parempiakin keinoja, kuin epätarkoituksenmukainen ja itsetarkoituksellinen opiskelu. Tarkoituksenmukaisen, motivoivien ja laadukkaaseen oppimiseen johtavien opiskelutaitojen omaksuminen on tietenkin tärkeää – jollei jopa tärkein koulussa opittava asia.

OSALLISTUMINEN OPPIMISYMPÄRISTÖN KEHITTÄMISEEN AVAA UUSIA MAHDOLLISUUKSIA

Palaan vielä oppimisympäristöjen yhteiskehittelyn tärkeyteen. On aivan keskeistä, että koulun väki saavuttaa yhdessä edes jonkinlaisen jaetun näkemys siinä, millaista oppimista ja opiskelua halutaan omassa koulussa tulevaisuudessa todistaa. Oppimisympäristön eri osa-alueita tulee sitten kehittää siten, että ne tukevat kokonaisvaltaisesti tuota näkemystä. Näkemys tulee olla vastuullinen ja sen keskiössä tulee olla ymmärrys niistä tiedoista, taidoista ja asenteista, jotka auttavat oppijoita eteenpäin elämässä.

Uusien oppimisympäristöjen tulee tuntua omilta ja jokaisella käyttäjällä tulee olla käsitys siitä, miksi ne ovat suunniteltu juuri siten kuin ne ovat suunniteltu ja millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat oman toiminnan kannalta.

Hyvä oppimisympäristö tarjoaa monipuolisesti mahdollisuuksia toimintakulttuurin kehittämiseen ja muuttamiseen myös tulevaisuudessa. Vaihuvathan opetussuunnitelmatkin tuon tuosta ja koulun oppimisympäristön tulee olla sellainen, että uusin tavoitteisiin mukautuminen on mahdollista. Toisaalta myös hyvinvointi on avainasemassa ja tämä tulee ottaa vahvasti huomioon oppimisympäristöjen suunnittelussa. Koulussa työskentelevien hyvinvointi on edellytys kaikelle myönteiselle kehitykselle.

Olen keskittynyt tässä kirjoituksessa oppilaitoksen sisäiseen oppimisympäristöön. On hyvä kuitenkin muistaa, että sen tulee avautua myös ulospäin. Erilaisten non-formaalien ja informaalien oppimisympäristöjen hyödyntäminen rikastuttaa formaalia opetusta ja tukee opiskelun merkityksellisyyden kokemusta. Yhteyksien näkeminen ja rakentaminen on olennaista ja oppimisympäristöjen suunnittelulla voidaan tukea tätä monella tavalla.

OPPIMISYMPÄRISTÖJEN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHTANA EI VOI OLLA KAIKKIEN OSAPUOLTEN MIELLYTTÄMINEN

Näyttäisi mahdottomalta suunnitella sellaisia uusia oppimisympäristöjä, joiden tilankäyttöön, teknologiaan ja sisustukseen liittyvät ratkaisut miellyttäisivät kaikkia. On hyväksyttävä se, että suunnittelu sitten minkälaiset ratkaisut tahansa, niin aina löytyy selkään taputtelijoita ja kritisoijia. Jos asiaa lähtee liikaa miettimään, niin lopputuloksesta uhkaa tulla harmaa kompromissien summa, jonka identiteetti, tavoitteet ja tarkoitus jäävät epäselviksi. Siksi oppimisympäristöjen kehittämis- ja suunnittelutyön lähtökohtana tulisi olla juuri se yhdessä mietitty näkemys koulutyön tulevaisuudesta ja sitä konkretisoivista tavoitteista, joihin kaikki voisivat sitoutua – vaikei niistä vielä allekirjoitushetkellä tykkäisikään.

Tärkeintä on yhteinen tahtotila.

Jos riittävän moni haluaa nähdä olleensa oikeassa sanoessaan, ettei uusi oppimisympäristö toimi, niin silloin se todennäköisesti ei myöskään toimi. Lopulta kaikki toivoo, ettei mikään olisi muuttunut ja haikaillaan eilisen perään. Ympäri maailma kuitenkin muuttuu nopeammin kuin käsittämekään. Tulevaisuuden mahdollisuudet ja vaatimukset elävät samaan tahtiin. On tärkeää, että nuoret sukupolvet oppivat samassa rytmissä.

KUKA

LAURI VAARA

PEDAGOGINEN ASIAANTUNTIJA

TALOUDELLINEN TIEDOTUSTOIMISTO TAT